

Sören Holmberg och Lennart Weibull
(red)

Du stora nya värld

Trettiofyra kapitel om politik, medier och samhälle

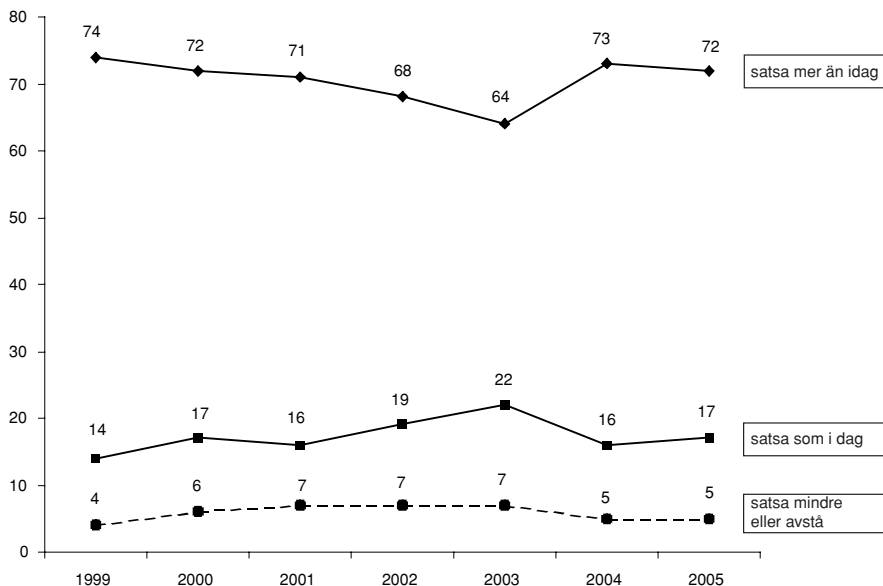
SVENSKA FOLKET VILL HA MER VINDKRAFT

PER HEDBERG

Jämförelse med t ex Tyskland och Danmark är utnyttjandet av vindkraft i Sverige förhållandevis blygsamt. Men Sverige står i startgroparna för en omfattande vindkraftsutbyggnad. Målet är att vindkraften 2015 skall producera el motsvarande 10 terrawatt timmar. Idag bidrar vindkraften med knappt 1 TWh.¹ Som ett led i regeringens satsning på vindkraften lade man under våren 2006 fram Sveriges första vindkraftspropotion. I propositionen föreslås bland annat förenklingar i lagar och regelverk och utlovas stöd för att myndigheter, länsstyrelser och kommuner skall kunna prioritera en vindkraftsutbyggnad.² Regeringen planerar alltså en omfattande utbyggnad av vindkraften, frågan är hur väl denna ambition går i hand med folkopinionen? Är svenska folkets syn på vindkraftens framtid i Sverige lika positiv som regeringens?

Figur 1 Vindkraftsopinionen 1999-2005 (procent)

fråga: "Hur mycket bör vi i Sverige satsa på vindkraften under de närmaste 5-10 åren?"

Kommentar: Andelen utan åsikt var 8, 5, 6, 6, 7, 6, 6 procent under åren 1999 till 2005. Personer som inte svarat på frågan ingår ej i procentbasen. Svarsalternativen var: Satsa mer än idag, satsa ungefär som idag, satsa mindre än idag, helt avstå från energifrågan och ingen åsikt.

Svaret på frågan är ett obetingat ja. Svenska folket önskar se en satsning på vindkraften i framtiden. På en fråga om hur mycket vi i Sverige bör satsa på vindkraften i SOM-undersökningen 2005 svarade 72 procent att vi bör satsa mer än vad som görs idag, 17 procent att vi bör satsa ungefär lika mycket som idag och 5 procent att vi skall satsa mindre eller helt avstå från vindkraft som energikälla.³ Som framgår av figur 1 har vindkraftsopinionen återhämtat sig efter en mindre svacka 2002 och 2003. Idag är svenska folket åter lika positivt till vindkraften som i början av 2000-talet. Men är synen på vindkraften lika positiv i alla samhällsgrupper eller varierar den mellan olika grupper och vilka eventuella förändringar har skett sedan starten av mätserien 1999? I tabell 1 redovisas andelen som önskar se en ökad satsning på vindkraften bland personer i olika sociala grupper, bland personer med olika partisympati och bland personer med olika ideologisk hemvist.

Resultaten visar att kopplingen till olika sociala bakgrundsfaktorer är svag. Eller annorlunda uttryckt; stödet för vindkraften är i det närmaste lika stort oavsett social bakgrund. Resultaten från 2005 års undersökning visar att stödet för en utbyggnad av vindkraften är stort såväl bland kvinnor som män, bland gammal som ung, bland landsbygdsbo som storsadsbo och bland lågutbildad som högutbildad. De skillnader som återfinns är små och har så varit ända sedan mätseriens början 1999. Kvinnor har i samtliga undersökningar varit något mer positiva än män, men skillnaden har inte vid något undersökningstillfälle överstigit tre procentenheter. Personer i åldersgruppen 31-60 år har vid samtliga mättillfällen, undantaget 2000, varit något mer positiva jämfört med personer i den yngsta respektive högsta åldersgruppen. När det gäller bostadsort har personer boende på ren landsbygd varit något mer positiva till en satsning på vindkraften jämfört med personer boende i mindre tätorter och städer. I den senaste undersökningen ville 77 procent bland personer boende på ren landsbygd satsa mer på vindkraften jämfört med 64 procent bland personer boende i de tre storstäderna.⁴ Skillnaderna i uppfattning om en satsning på vindkraften bland personer med olika utbildningsnivå är små, på gränsen till obetydliga. Resultaten visar emellertid att personer med endast obligatorisk utbildning tenderar att vara något mindre positiva jämfört med mellan- och högutbildade personer. I den senaste undersökningen 2005 ville 67 procent bland lågutbildade satsa mer på vindkraften. Motsvarande siffra bland mellanutbildade var 72 procent och bland högutbildade 76 procent.

Vilken ståndpunkt man har om en satsning på vindkraften har mycket litet att göra med vilka partier man sympatiserar med. Enigheten mellan de olika partiernas sympatisörer är stor. En majoritet bland samtliga partiernas sympatisörer vill satsa mer på vindkraften (undantaget moderaterna 2002). Stödet för en ökad satsning på vindkraften var i 2005 års undersökning störst bland miljöpartister (90 procent) och centerpartister (82 procent). Lägst var stödet bland sympatisörer till moderaterna (67 procent) och bland sympatisörer till kristdemokraterna (68 procent). Utvecklingen sedan 1999 är i huvudsak stabil, men det finns vissa förändringar. Mellan åren 1999 och 2001 var stödet för en ökad satsning på vindkraften något

Tabell 1 Andel positiva till att satsa mer på vindkraften efter social gruppstillhörighet, partisympati och ideologi 1999-2005 (procent)

fråga: "Hur mycket bör vi i Sverige satsa på vindkraften under de närmaste 5-10 åren?"

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
kön							
man	72	71	70	66	63	72	71
kvinnor	75	73	73	69	65	73	73
ålder							
15-30	69	74	69	67	62	70	69
31-60	76	73	77	70	70	79	75
61-85	72	68	63	62	54	63	68
bostadsort							
ren landsbygd	80	82	80	72	73	81	77
mindre tätort	77	72	71	70	62	74	74
stad, större tätort	70	70	70	67	63	69	72
de tre storstäderna	74	65	69	65	61	76	64
utbildning							
grundnivå	71	71	67	66	59	66	67
mellannivå	74	73	71	68	63	75	72
universitet/högskola	74	72	79	68	71	76	76
partisympati							
v	86	81	85	80	75	82	74
s	72	72	70	66	62	70	73
c	80	90	80	79	76	82	82
fp	84	81	79	70	63	69	72
m	63	59	62	48	54	65	67
kd	72	69	72	69	66	68	68
mp	87	84	87	86	77	92	90
vänster-höger dimension							
klart till vänster	87	81	76	75	79	84	77
något till vänster	77	79	79	74	69	80	79
varken vänster eller höger	72	73	69	65	63	69	70
något till höger	71	69	69	64	60	71	72
klart till höger	61	54	63	56	57	63	59
grön-grå dimension							
klart åt det gröna hållet	83	82	85	--	--	84	85
något åt det gröna hållet	80	79	75	--	--	78	77
varken grön eller grå	70	71	69	--	--	68	70
något åt det gråa hållet	70	65	65	--	--	69	67
långt åt det gråa hållet	49	52	53	--	--	69	55
samtliga	74	72	71	68	64	73	72

Kommentar: Personer som inte besvarat frågan ingår ej i procentbasen. Måttet på den gröna dimensionen bygger på en fråga om ett miljövänligt samhälle. Frågan är formulerad som ett förslag där svarspersonerna ombeds bedöma om förslaget är mycket bra, ganska bra, varken bra eller dåligt, ganska dåligt eller mycket dåligt. Frågeformuleringen var: "Satsa på ett miljövänligt samhälle även om det innebär låg eller ingen tillväxt." Skalan från "mycket bra förslag" till "mycket dåligt förslag" har i tabellen omtolkats till yttre punkter på en grön-grå dimension där "mycket bra förslag" motsvarar "klart åt det gröna hållet" och "mycket dåligt förslag" motsvarar "klart åt det gråa hållet". Människors vänster-högerideologi har mätts med en självklassificeringsfråga.

större bland sympatisörer till fyra partier; vänsterpartiet, centerpartiet, miljöpartiet och folkpartiet. Därefter har stödet bland folkpartister minskat något (-12 procentenheter mellan 1999-2005). Mellan 2002 och 2004 återfanns det största stödet för en ökad satsning på vindkraften bland sympatisörer till de tre traditionellt ”gröna” partierna – miljöpartiet, vänsterpartiet och centerpartiet. I 2005 års undersökning minskar dock stödet något bland sympatisörer till vänsterpartiet. Den största förändringen i synen på vindkraften återfinns bland moderaternas sympatisörer. Sedan 2002 har stödet för en ökad satsning på vindkraften ökat från 48 procent till 67 procent (+19 procentenheter). Det övergripande resultatet är emellertid att kopplingen mellan åsikter om en satsning på vindkraften och partisympati är och har varit svag.

Vänster-högerideologi är den dominerande skiljelinjen i svensk politik. Men när det gäller frågan om en ökad satsning på vindkraften är den endast svagt strukturerande. Oavsett om personer placerar sig klart till vänster eller klart till höger finner vi en majoritet som önskar se en ökad satsning på vindkraften. Men det framträder ett tydligt om än svagt mönster i samtliga undersökningar mellan 1999 och 2005. Personer som placerar sig till vänster är något mer positiva jämfört med personer som placerar sig till höger på skalan. I den senaste mätningen var stödet för en ökad vindkraftssatsning 77 procent bland personer som placerade sig klart till vänster, medan motsvarande siffra bland personer som placerade sig klart till höger var 59 procent.

Kopplingen mellan åsikter om en ökad satsning på vindkraften och grön ideologi har varit något starkare än kopplingen till vänster-högerideologi (undantaget 2004). Personer som placerar sig klart åt det gröna hållet är mer positiva jämfört med personer som placerar sig klart åt det gråa hållet. Skillnaden mellan de båda ytterpunkterna på skalan har varit cirka 30 procentenheter, undantaget 2004 då skillnaden endast var 15 procentenheter. Resultaten från 2005 visar att bland personer som placerade sig klart åt det gröna hållet var 85 procent positiva till en ökad satsning på vindkraften. Motsvarande siffra bland personer som placerade sig klart åt det gråa hållet var 55 procent.

Resultaten från SOM-undersökningen 2005 visar alltså att en övervägande majoritet är positiva till en ökad satsning på vindkraften. Men hur ser opinionen ut när det gäller etablering av vindkraftverk i den egna kommunen eller i närheten av den egna bostaden?

Resultaten i tabell 2 visar att den positiva synen på en ökad satsning på vindkraft (72 procent) revideras något när det handlar om en etablering av vindkraftverk i den egna kommunen (69 procent positiva) och än mer när det gäller en etablering av vindkraftverk i närheten av den egna bostaden (43 procent positiva). Resultatet antyder någon form av egenintresse där en allmän bedömning av att vi bör satsa mer på vindkraften inte nödvändigtvis innebär en positiv syn på etablering av vindkraft i den egna kommunen eller framförallt i närheten av den egna bostaden.⁵ Resultaten från SOM-undersökningen 2005 visar att det även bland de personer

Tabell 2 Andel som vill satsa mer på vindkraft, andel som är positiva till etablering av vindkraft i den egna kommunen och i närheten av den egna bostaden (procent)

	2000	2003	2005
satsa mer på vindkraft	72	64	72
positiv till vindkraft i den egna kommunen	70	59	69
positiv till vindkraft i närheten av den egna bostaden	41	33	43
skillnad mellan vindkraft i den egna kommunen och i närheten av den egna bostaden	+29	+26	+26

som vill *satsa mer* på vindkraften återfinns en betydande skillnad i attityderna till etablering av vindkraft i den egna kommunen jämfört med etablering av vindkraft i närheten av den egna bostaden. Bland dem som vill satsa mer på vindkraft är nästan samtliga positiva till en etablering av vindkraftverk i den egna kommunen (83 procent), men bara drygt hälften (53 procent) är positiva till en etablering i närheten av den egna bostaden. Orsaken kan ligga i att man ser positivt på energikällan men inte själv vill ha vindkraftsverk i det egna synfältet, alltså tolkningar form av egenintresse eller NIMBY-syndromet. Men orsaken kan också sökas på annat håll, t ex var man bor. Det förefaller rimligt att förhållandena för etableringar av stora vindkraftsanläggningar är sämre i större storstadsområden än på landsbygden. En kontroll visar emellertid att personer som vill satsa mer på vindkraften och bor i de tre storstäderna är lika positiva till vindkraftsetablering i närheten av den egna bostaden (61 procent) som personer boende på ren landsbygd (57 procent).

Vilka bakomliggande faktorer kan bidra till en förklaring av fenomenet att människor är mer positiva till en etablering i den egna kommunen än vad de är till en etablering av vindkraftverk i närheten av den egna bostaden? För att analysera frågeställningen har frågorna om geografisk närhet till etablering av vindkraftverk i SOM-undersökningen 2005 utnyttjats. Svarsalternativen i de två frågorna om etablering av vindkraftverk i den egna kommunen och etablering vindkraftverk i närheten av den egna bostaden var mycket positiv, ganska positiv, varken positiv eller negativ, ganska negativ och mycket negativ. Personer som svarat mindre positivt i frågan om den egna bostaden jämfört med svaret om etablering i kommunen har förts till en grupp som möjligtvis skulle kunna karaktäriseras som egenintresserade (54 procent), personer som har svarat lika på de båda frågorna eller varit mer positiva till en etablering nära den egna bostaden än i kommunen har förts till en grupp utan egenintresse (46 procent). En analys visar att det saknas samband med sociala och politiska bakgrundsfaktorer, eller att de är mycket svaga. Fördelningen bland män och kvinnor är identisk, bostadsort saknar i stort betydelse, liksom partisym-

pati och ideologi. Ålder uppvisar liksom utbildning endast ett svagt samband. Bland äldre återfinns något fler egenintresserade än bland yngre liksom det gör bland personer med låg utbildning jämfört med personer med hög utbildning. Huvudresultatet är att egenintresse i den mening det är tolkat här är lika vanligt i alla samhällsgrupper. Det är ett allmänt och spritt fenomen i hela befolkningen.

Samhällets strävan är att på sikt utveckla ett hållbart och miljövänligt energisystem. Det handlar då om att i större utsträckning än idag basera energisystemet på alternativa energikällor. Men redan idag har ökande olje- och elpriser aktualiserat och påskyndat diskussioner och intresset för alternativa energikällor. I en omgivning med höga energipriser har alternativen blivit mer konkurrenskraftiga, både för potentiella användare och utvecklare av dem. I tabell 3 redovisas energiopinionen i Sverige från 1999 till 2005 med avseende på ett antal energikällor.

Tabell 3 Vilka energikällor bör Sverige satsa på? (procent)

fråga: "Hur mycket bör vi i Sverige satsa på nedanstående energikällor under de närmaste 5 - 10 åren?"

energikällor och undersökningsår	svarsalternativ					summa procent
	satsa mer	satsa ungefär som idag	satsa mindre än idag	helt avstå från energikällan	ingen åsikt	
vattenkraft						
1999	41	44	6	1	8	100
2000	39	48	6	1	6	100
2001	40	46	7	1	6	100
2002	44	45	4	1	6	100
2003	44	44	4	1	7	100
2004	47	41	5	1	6	100
2005	47	41	4	1	7	100
vindkraft						
1999	74	14	3	1	8	100
2000	72	17	4	2	5	100
2001	71	16	5	2	6	100
2002	68	19	5	2	6	100
2003	64	22	5	2	7	100
2004	73	16	3	2	6	100
2005	72	17	4	1	6	100
solenergi						
1999	77	11	2	1	9	100
2000	77	14	2	1	6	100
2001	75	14	3	1	7	100
2002	77	14	2	1	6	100
2003	75	15	1	1	8	100
2004	79	12	2	1	6	100
2005	78	13	2	1	6	100

kärnkraft						
1999	9	34	26	20	11	100
2000	11	34	30	19	6	100
2001	11	36	29	18	6	100
2002	12	37	29	16	6	100
2003	16	38	24	15	7	100
2004	14	36	27	16	7	100
2005	18	36	24	15	7	100
biobränslen						
1999	29	27	13	3	28	100
2000	44	28	10	3	15	100
2001	46	29	8	2	15	100
2002	45	32	8	1	14	100
2003	44	29	8	2	17	100
2004	45	30	9	2	14	100
2005	54	25	6	1	14	100
fossil-/naturgas						
1999	21	26	17	5	31	100
2000	30	32	17	4	17	100
2001	31	32	16	4	17	100
2002	32	35	14	3	16	100
2003	30	31	15	4	20	100
2004	30	33	17	4	16	100
2005	33	30	15	4	18	100
kol						
1999	1	9	39	34	17	100
2000	2	10	39	37	12	100
2001	2	11	38	38	12	100
2002	2	13	41	33	11	100
2003	2	10	35	38	15	100
2004	2	10	41	36	11	100
2005	3	9	39	36	13	100
olja						
1999	2	17	48	18	15	100
2000	2	20	52	16	10	100
2001	2	19	51	17	11	100
2002	2	22	50	16	10	100
2003	2	20	47	18	13	100
2004	2	15	53	20	10	100
2005	2	15	54	18	11	100

Kommentar: Resultaten omfattar enbart svarspersoner som kryssat för något svarsalternativ. Andelen personer som hoppar över de olika delfrågorna varierar mellan 4-9 procent genom åren.

I folkopinionen råder betydande enighet om att Sverige bör satsa mer på framförallt solenergi och vindkraft. Resultaten från 2005 visar att 78 procent vill satsa mer på solenergi och 72 procent vill satsa mer på vindkraft. Sol- och vindenergi är de i särklass populäraste energikällorna. Därefter följer biobränslen (54 procent), vattenkraft (47 procent), fossil/naturgas (33 procent) och kärnkraft (18 procent). Stöd för en ökad satsning på kol och olja saknas nästan helt bland befolkningen. Jämförs

siffrorna från 2005 med de från 1999 finner vi att stödet för en ökad satsning återkommer för flera av energikällorna. För biobränslen har stödet för en ökad satsning ökat med 25 procentenheter, för fossil/naturgas med 12 procentenheter, för kärnkraften med 9 procentenheter och för vattenkraften med 6 procentenheter. Siffrorna för solenergi och vindkraft ligger under hela perioden på en hög nivå. De som vill satsa mer på kol och olja har varit försvinnande få under hela perioden.

Någon större åsiktpolarisering när det gäller hur mycket vi skall satsa på olika energikällor återfinns inte i befolkningen. Antingen vill en betydande majoritet att Sverige satsar mer eller lika mycket som idag, vilket gäller energikällor som vattenkraft, vindkraft, solenergi, biobränslen och fossil/naturgas. Eller så vill den övervägande delen av befolkningen att vi satsar mindre än i dag eller helt avstår från energikällan, vilket gäller kol och olja. Av de energikällor vi frågar om finns det i detta sammanhang endast ett stort undantag – kärnkraften. När det gäller kärnkraften är befolkningens åsikter djupt splittrade.

Avslutningsvis kan vi konstatera att folkets råd om vilka energikällor vi skall satsa på i framtiden synes vara att satsa mer på det mesta och extra mycket på sol och vind.

Noter

- ¹ se Energimyndigheten 2005
- ² se proposition 2005/6:143
- ³ Undersökningen om den svenska energiopinionen ingår i forskningsprojektet "Energiopinionen i Sverige" som finansieras av Energimyndigheten.
- ⁴ Jämförs resultaten mellan de två senaste undersökningarna återfinns en av de största förändringarna i vindkraftsopinionen bland personer boende i storstäder. I 2004 års undersökning ville 76 procent av storstadsborna satsa mer på vindkraften vilket skall jämföras med 64 procent i 2005 års undersökning. Ser vi till hela tidsserien framträder dock 2004 års resultat som något högt, då motsvarande siffra undantaget 1999 ej överstigit 70 procent. Mellan 2003 och 2004 ökade andelen positiva i storstäderna med 15 procentenheter. Mellan 2004 och 2005 minskade motsvarande andel med 12 procentenheter. Vad vi ser är mest troligt slumpvariationer.
- ⁵ Se Hedberg Per, 2000

Referenser

Energimyndigheten 2005. *"Energiläget 2005"*.
Hedberg, Per 2004 "Kärnavfall och vindkraft i den egna kommunen". I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Det nya samhället*. Göteborg: SOM-institutet.
Proposition 2005/6:143. *"Miljövänlig el med vindkraft – åtgärder för ett livskraftigt vindbruk"*